

ז.ה.ל.צ.י.ב.

מאמרים מתורת

מרן הבני יששכר זי"ע
וממשיכי דרכו

בני יששכר:

מאמרי חודש סיון

מאמר ד' - מאמרי מעלת החג (ב)

ר"ח סיון ה'תשפ"ה
ירושלים עיה"ק תובב"א

לזכות רפו"ש
הילד ישעי' בן סימא חנה
לרפו"ש בתושח"י

לעילוי נשמת

זקיני מו"ה שמעון בן מו"ה צבי דוב ז"ל
וזו' מרת בלומה בת מו"ה אפרים ע"ה
אמי מרת אידל פעסיל גיצא בת ר' שמעון ע"ה
חותני מו"ה יחיאל גרשון הלוי בן מו"ה ישראל אברהם ז"ל
דודתי מרת חיה זיסל עלקא בת מו"ה שמעון ע"ה
זקיני מו"ה שלמה בן מו"ה צבי אריה ז"ל
זקיני מו"ה ישראל אברהם בן מו"ה יהושע ז"ל
וזו' מרת סאשא רחל בת מו"ה אברהם ע"ה
הרב משה מרדכי מאיר הלוי בן חיים יעקב ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י
ישעי' יצחק פרענקעל
רח' המהר"ם מרוטנבורג 3C
054-846-9863
1-347-588-9392
5374515@gmail.com

עימוד: צהר
02-6286660

מאמרי חדש סיון - מאמרי מעלת החג

מאמר ד - ידובר מעל"ת הח"ג הקדוש הזה ח"ג השבועות, ויצורף לזה כמה עניינים בפירושי מקראי קדש, וגם כמה ענייני [ם] מענייני [ממנהגי] ישראל מנהג אבותינו תור"ה היא:

1

ותלמדם חוקי רצונך), וכתבו התוס' (ד"ה שכבר) בשם הירושלמי (ברכות פ"א ה"ה) והוא ששנה על את"ר (פירוש לאלת"ר), ומסקו התוס' דזהו דוקא למי שפוטר את עצמו בברכת אהב"ה רב"ה שאינה עיקרית לברכת התור"ה בעינן שילמוד לאלתר, מה שאין כן ברכ"ת התור"ה גופא פוטר כל היום, עיין שם. והנה פסק הרי"ף ז"ל (שם ה, ב) זה לשונו, וקיימא לן כרבנן (היינו לומר אהב"ת עול"ם ולא אהב"ה רב"ה), והאי דאמרינן לקמן אמר רב יהודה אמר שמואל השכים לשנות קודם שיקרא קריאת שמע צריך לברך ואחר שקרא קריאת שמע אין צריך לברך, מאי טעמא, שכבר נפטר באהב"ה רב"ה (רצה לומר ונראה מזה שהנוסח הוא אהב"ה רב"ה) ההוא מימרא דשמואל הוא דהוא מאריה דשמעתא קמייטא ורבנן פליגי עליה, וכבר אידחיא לה הא דשמואל וכו', וכל מה דמשתכחת בתר הכי (בגמרא לשון) אהבה רבה אעיקרא דשמואל גריר (אבל לית

ביון שבאתי לכלל זה ובא לידינו דברי הרב התוי"ט ז"ל, אדרוש לך לכבוד היום בדבר הלכה על פי הקדמה הנ"ל, והוא בגמרא ברכות (יא, א), משנה: בשחר מברך שתיים לפניו וכו', בגמרא (שם עמוד א - ב): מאי מברך, אמר ר' אושעיא יוצר אור וכו' ואידך מאי הוא אמר רב יהודה אמר שמואל אהב"ה רב"ה וכן אורי ליה ר' אלעזר לר' פדת בריה אהב"ה רב"ה, תניא נמי הכי אין אומרים אהב"ת עול"ם אלא אהב"ה רב"ה ורבנן אמרי אהב"ת עול"ם, וכן הוא אומר ואהבת עולם אהבתיך וכו' (ירמיה לא, ב), אמר רב יהודה אמר שמואל השכים לשנות עד שלא קרא קריאת שמע צריך לברך (ברכת התור"ה), משקרא קריאת שמע אין צריך לברך שכבר נפטר באהב"ה רב"ה (רש"י בד"ה שכבר נפטר באהבה רבה, שיש בה מעין ברכ"ת התור"ה ותן בלבנו ללמוד וללמד לשמור ולעשות את כל דברי תלמוד תורתך

מעניי וכו', ומטבע הברכה הזאת הוא כך, יהי רצון מלפניך שתרגילנו בתורתך ודבקינו במצותיך וכו', הנה יש בה הזכרת התורה, אם כן כבר נפטר כל אדם בזה מן ברכת התורה לדעת שמואל אפילו לא קרא קריאת שמע עם אהב"ה רב"ה ושוב אין מקום לומר ברכת התורה שכבר נפטר בברכת השחר. על כן לבי אומר לי אשר זאת היתה כונת הרי"ף ז"ל, דהוקשה לו על כך דינא דשמואל השכים לשנות וכו' למה יצא ידי חובת ברכת התורה בברכת אהבה רבה ולא יצא בברכת המעביר שינה וכו', ועל כן צריך לומר דברכת המעביר וכו' אומרים בדרך בקשה ותפלה יהי רצון מלפניך שתרגילנו בתורתך וכו', ואינו דומה לברכת התורה שהוא שבח והילול והודאה להשם יתברך זכרון חסדו שנתן לנו את תורתו, אם כן לפי זה הרי גם ברכת אהב"ה רב"ה היא רק בקשה ותפלה והאר עינינו בתורתך וכו'. על כן בחר לעצמו הרי"ף ז"ל דרך אחר והוא דשמואל אזיל לשיטתו דסבירא ליה דנוסח הברכה הוא אהב"ה רב"ה ולא אהב"ה רב"ה עול"ם, והחילוק בין הנוסחאות הוא על פי מה שכתבתי לך (אות ה') בשם התוי"ט טעם למה שמברכין בברכת התורה ברכו את הוי"ה וכו' שם הנכבד, ובברכת המזון נברך אלקינו, הטעם כי המזון (וכל שאר הצרכות העול"ם) שמשפיע השם

הלכתא כוותיה), עד כאן לשונו. הנה פליאה דעת ממני מפני מה לא הביא רבינו הגדול הרי"ף ז"ל לדינא דהך פיסקא דשמואל השכים לשנות וכו' משקרא קריאת שמע אין צריך לברך שכבר נפטר באהבה רבה, שלכאורא הדין הזה אין חולק עליו, והרי"ף ז"ל לא הביא רק אגב גררא היינו לתרין פסקו שפסק לומר אהב"ה רב"ה עול"ם שלא תקשה על זה מהא דשמואל שאמר אחר כך במימרא דיליה בלשון אהב"ה רב"ה כי באמת שמואל סבירא ליה כן ולית הלכתא כוותיה, אבל הדין הזה גופא לא הביא להלכה כמו שעשה הרא"ש (שם פ"א סימן יב) שהביאו בפני עצמו להלכה, ואם תדחק לומר שהרי"ף ז"ל יצא ידי חובתו בהך דינא במה שהביא המימרא אגב גררא, הגם שנסבל זה הדוחק, על כל פנים הוי ליה להביא דינא דירושלמי והוא ששנה על אתר. ועוד יש לתמוה על הדין וההלכה שפוסק שמואל משקרא קריאת שמע אין צריך לברך שכבר נפטר באהב"ה רב"ה, מה הוא הטעם שתפסור אהב"ה רבה את ברכת התורה, אם הטעם הוא כפרש"י ז"ל להיות שיש בה הזכרת התורה ותן בלבנו ללמוד וכו', אם כן לפי זה הרי על פי דינא (הגמרא) [דגמרא] (עיי' ברכות ס, ב) תיכף בעמידת האדם משינתו מחוייב לסדר ברכת השחר ובתוכם הוא ברכת המעביר שינה

על כן יכולין לצאת בזה ידי חובת ברכת התור"ה, ובזה נבין גם כן דברי הירושלמי והוא ששנה על אתר, דבאמת אינו מבואר בשבח זה בפירוש דקאי על נתינת התור"ה, רק מה שאומרים אהב"ה רב"ה אהבתנו וכו' יש לפרשה על נתינת התור"ה אם לומד תיכף אחר כך בסמיכות הנה מורה הכוונה שהוא על נתינת התור"ה, מה שאין כן כשאינו לומד תיכף, הבן. והנה לרבנן דפסקו לומר נוסח אהב"ה עול"ם אהבתנו וכו' הנה הפירוש הוא כפשוטו, מספיק לנו צרכינו ומשגיח עלינו באהבתו ולא תופסק אהבתו מאתנו לעולם כדרך האב לבן וכל עילה לעילולו, ואנחנו העמוסים מני בטן גדלה אהבתו יתברך שמו עלינו לעולם, והנה אין בזה שבח והודאה לנתינת התור"ה ואינו יוצא בברכה זו ידי ברכת התור"ה, הגם שמזכיר בברכה זו והאר עינינו בתורתך וכו', זה בקשה ותפלה ואין זה שבח ואינו יוצא בזה כמו שאינו יוצא בברכת השחר. ואם כן לפי זה כיון דפסק הרי"ף ז"ל אהבת עולם כרבנן לא שייך הך דינא דשמואל, ושמואל גופיה יודה בזה אם אמר אהב"ה עול"ם שאינו יוצא ידי חובת ברכת התורה, על כן לא

יתברך לכל חי הוא מצד הדין, כי הדין יחייב זה כיון שהשם יתברך בראנו לכבודו, כל עילה מהראוי לו ליתן מחיה לעילולו (וכן הוא דרך הנבראים בעול"ם הז"ה ואפילו טבעי הבעלי חיים שברא השם יתברך לכבודו מדרך האבות לרחם על הבנים להשתדל במחייתם מצד אהב"ה עליהם בטבע), על כן אומרים בברכת המזון נברך אלקינו שם הדין שהדין גם כן יחייב זה כדרך כל עילה לעילולו בטבע אהבה (וזה נקרא אהב"ה עול"ם, הבן), מה שאין כן נתינת התור"ה אין הדין מחייב לגלות מסטירין דיליה ליצורי חומר, רק הוא מצד החס"ד הגדול והאהב"ה יתירה ברביא סגיא לישראל עם קרובו (על כן ראוי לקרוא זה בשם אהב"ה רב"ה), על כן מברכין ברכ"ו את הוי"ה שם החסד והרחמים, עד כאן דבריו בתוספת ביאור. ומעתה הדרן לנידון דידן, לסברת שמואל שאומרים נוסח הברכה דקריאת שמע אהב"ה רב"ה אהבתנו י"י אלקינו, יש לפרשה על נתינת התור"ה שהיא אהב"ה יתירה ואין הדין מחויב זה, רק זה מאהבה יתירה וחייבת ישראל עם קרובו על כן אומרים הוי"ה אלקינו שם מלא", והנה אין זה לשון בקשה רק שבח והילול,

א וכן הוא הנוסח בברכת שים שלום תורת חיים ואהבת חסד, רצה לומר אהבה שהיא של חסד (לשון רבינו במגיד תעלומה על הרי"ף שם).

הביא הרי"ף ז"ל הך דינא דשמואל רק אגב גררא דלא תקשה על דבריו מה שפסק אהב"ת עול"ם וכנ"ל, וסיים וכבר אידחייא לה לההוא דשמואל, רצה לומר כולה אידחייא, גם עיקר הדין לפטור ברכת התורה על ידי ברכת קריאת שמע גם זה נדחה כיון דהלכה הוא לומר אהב"ת עול"ם וכנ"ל, הבן הדבר*):

(* הג"ה: ומעתה אשכחנא פתרי למה שהנהיגו רבותינו נוחי נפש לומר צחול אהב"ת עול"ם וצצת ויוס טוב לומר אהב"ת רב"ה (עיין אור נדיקים להר"מ פאפירש סימן טז אות טז), ומעולם תמהתי על הדבר, דלפי כתבי מר"ן האריז"ל (פרי עץ חיים שער קריאת שמע פ"ג²) לכאורה אין חילוק דהיכלות הוא אהב"ת זוט"א מוזן למשכילים, אצל לפי דברינו הנ"ל אמרתי קוד י"י ליראיו, היות אליצא דכולי עלמא צצ"ת

ניתנה תור"ה לישראל (צצת פו, ז), וצצ"ת הוא יומא דאורייתא (זוה"ק ח"ב פס, ז) יומא דנשמתא (שם רה, ז), על כן יש לומר צצ"ת אהב"ת רב"ה הכונה על התורה כנ"ל, וכן יוס טוב מקרא קדש הוא קד"ש הוא חכמ"ה כידוע ואורייתא מחכמה נפקת (זוה"ק ח"ב סב, א), יו"ס טו"ב צגימטריא חכמ"ה, על כן הנהיגו רבותינו ז"ל לומר אהב"ת רב"ה צצת ויוס טוב (עיין עוד צערי תשובה או"ח סימן ס. מגיד תעלומה על הרי"ף א, א ד"ה שכבר נפטר צאהבה רבה. ה, ז ד"ה אמר רבי יהודה אמר שמואל אהבה רבה. חמשה מאמרות מאמר נוסח התפלה אות כד⁷), עד כאן הג"ה:

ז

מנהג ישראל תורה היא להכין שושנת ורדים ושאר עשבי בשמים בח"ג השבועות, וגם מעטרין בהם את

ב ומסיים רבינו במגיד תעלומה (על הרי"ף שם): ולדרך הזה יונח לן הא דנשנו לכאורה בגמרא הדברים שלא כסדר, דבתחילה היה לו לסדר ולבאר מאי מברך על התורה ואחר כך היה לו לסדר דברי רב יהודה אמר שמואל השכים לשנות וכו' משקרא קריאת שמע אינו צריך לברך, ולפי מה שכתבתי יונח היטב, דאילו היה שונה כך, סלקא דעתך אמינא דהך דינא דשמואל קיים אפילו לדידן, ולפי מה שכתבתי זה אינו רק לפי מאי דסבירא ליה לשמואל אהבה רבה, על כן הביא הך מימרא בסמוך למימרא דלעיל ואחר כך מבאר מאי מברך לדידן.

ג ז"ל האריז"ל: אהבת עולם הוא בהיכל אהבה, ואין לומר אהבה רבה, כי אהבה רבה הוא באצילות, ובכאן בברכת קריאת שמע אנו עדיין בהיכלות. לכן נכון לומר אהבת עולם, כי הוא אהבה זוטא של המלכות הנקרא עולם, והיא עדיין למטה בהיכלות.

ד במגיד תעלומה (יא, ב ד"ה ורבנן אמרי אהבת עולם) כתב רבינו: והנה נוסחת הקדוש האריז"ל אהבת עולם בבקר ובערב, רק חדשים מקרוב המנהג מרבותינו לומר בשבת בבקר אהבת רבה, ולא ידעתי

ורד אלו ישראל ונטלה והריחה בשעה שנתן להם עשרת הדברות ושבת נפשו עליו בשעה שאמרו נעשה ונשמע, אמר הקדוש ברוך הוא בשביל שושנה זו ינצל הפרדס, בזכות תור"ה לישראל ינצל עולם כולו, עד כאן לשונו. הנה בהבנת המאמר במשלו ובאריכות לשונו יש להאריך, ואם יהיה השם יתברך בעזרינו נרחיב הדבור בו, אבל על כל פנים הרי שלך לפניך יש ידים ורגלים למנהגן של ישראל לעטר התורה בשושנים וורדים ביום מת"ן תורתינו"ה:

ח

ואבאר לך עוד שם במדרש (ויקרא רבה פרשה כג סימן ו) כשושנה בין החוחים כן וכו' (שיר השירים ב, ב) מה שושנה זו אינה בטילה אלא על גב ריחה כך ישראל אינם בטילים אלא

התור"ה (רמ"א או"ח סימן תצד סעיף ג), הוא לדעתי על פי דברי המדרש פרשת אחרי פרשה ק"ג (סימן ג) על פסוק (שיר השירים ב, ב) כשושנה בין החוחים, ר' עזריא בשם ר' יהודה ב"ר סימן, משל למלך שהיה לו פרדס נטוע שורה של תאנים ושל גפנים ושל רמונים ושל תפוחים ומסר לאריס והלך לו לאחר ימים בא המלך והציץ בפרדס לידע מה עשה ומצאו מלא חוחין ודרדרים הביא קציצים לקוצו וראה בו שושנה אחת של ורד נטלה והריח בו ושבת נפשו עליו אמר המלך בשביל שושנה זו ינצל כל הפרדס כך העולם כולה לא נברא אלא בשביל תור"ה לאחר ק"ו דורות הציץ הקדוש ברוך הוא בעולמו לידע מה עשה ומצאו מלא מים במים, דור אנוש מים במים, דור המבול מים במים, דור הפלגה מים במים, והביא קציצים לקוצו שנאמר י"י למבול ישב, וראה בו שושנה אחת של

הטעם, דלפי כתבי מרן ז"ל נראה דגם בשבת אין לשנות, וגם בסידור מהרש"ז כתב דאין לשנות, ואפשר מסתמא כך קיבלו רבותינו פה אל פה עד הבעש"ט.

ה רבינו בעל מנחת אלעזר אף הביא סמוכין לזה בשער יששכר (מאמרי חדש סיון מאמר חג הביכורים אות מח), והוא מהזוה"ק (ח"ג צו, א): וביו"ם הבכורים בהקריבכם מנחה חדשה לה' בשבועותיכם מקרא קודש יהיה לכם וגו' (במדבר כח, כו) רבי שמעון פתח (דברי הימים א טז, לג) אז ירננו עצ"י היע"ר מלפני ה' וגו'. עיין שם בדברי הזוה"ק שכתב בסוד האיל"ן וע"ץ חיים בשבועות, על כן זהו כוונת המנהג של האילנות וע"ר במה שהתחיל בעצ"י היע"ר.

אך כתב שם שכעת מנהגינו בזה בשב ואל תעשה ברוב קהלות חסידים ואנשי מעשה, והביא גם ממנהגי הגר"א במעשה רב (סימן קצה). ועיין בחיי אדם כלל קלא אות יג) שיש למנוע מזה מאחר שאינו מדינא ועכשיו חוק העמים הוא, עיין שם (ועיין בדרכי חיים ושולם אות תרלז).

על גב מצות ומעשים טובים, עד כאן. לכאורא פירוש המדרש אינו מובן, ונראה לפרש מה שושנה אינה [בטילה] אלא על גב ריחה, דהנה שושנה יש בה כמה מעלות טובות זולת הרי"ח, דהיינו יופיה, שיש בה כמה מראות יפות טובות למראה ונחמדות לעין, גם יש בה מע"ם למאכל, והנה תראה הרואה בריות נאות מברך על הנאת הראיה ברוך שככה לו בעולמו (ברכות נח, ב), הגם שיש בבריה ההוא עוד כמה מעלות אבל להיות שמעלת היופי בבריה היא עלתה על כל המעלות הנה כל המעלות בטילים אצל היופי ועיקר הברכה מברכין על היופי, וכן תמצא פרי אשר טובה למאכל הגם שיש בה מראה וריח עיקר ברכתה על הטעם שהוא המתעלה באותה פרי על כל המעלות, וכל המעלות בטילים אצל מעלת הטעם, והנה כשושנה שיש בה טעם מראה ריח, מעלת הרי"ח שבה עלתה על כולנה ועיקר ברכתה על הריח כי כל שאר המעלות בטילים לגבי מעלת הרי"ח ונחשבות לאין לגבי מעלת הרי"ח, כך הם ישראל כל החמודות ותשוקות אשר עריבים לנפש בטילים אצלם לגבי תשוקת הנפש למצות ומעשים טובים:

אבל מהראוי להתבונן בדרכתם, דהנה לפי זה למה לן להמשיל את כנסת ישראל דיקא לשושנה, הרי יכול להמשיל לשאר הפירות אשר

שאר מעלות הפירי בטילים לגבי המעלה האחת העיקרית, כגון אתרו"ג שיש בו מרא"ה מע"ם רי"ח וכל המעלות בטילים לגבי המע"ם ועיקר ברכתו על המע"ם, וכן תפוי"ח וכיוצא, ומאי מעליותא לגבי שושנה שכל המעלות בטילים לגבי הרי"ח, ולדעתי תתבונן על פי מה שכתבתי כמה פעמים (מאמרי חודש מרחשון מאמר א סימן ב. מאמרי חודש כסלו – טבת מאמר ב סימן מז. שם מאמר יב סימן א. מאמרי חודש אדר מאמר ד סימן א) מה שהתנבא ישעיה הנביא שלעתיד במהרה בימינו יהיה מעלת מלך המשיח ברי"ח והריחו ביראת יי"י (ישעיה יא, ג), ומאי אולמיה דחוש הרי"ח משארי החושים אשר הובטח למלך המשיח חו"ש הרי"ח דייקא, וטעמא בעי:

ואען ואומר, על פי מה שאמרו רז"ל במסכת ברכות (מג, ב) מנין שמברכין על הרי"ח שנאמר (תהלים קנ, ו) כל הנשמה תהלל וכו' איזה דבר שהנשמה נהנית ממנו ולא הגוף זה הרי"ח וכתוב כל הנשמה תהלל, והנה הוא לתימא בעיני למה הוצרכו ללימוד הלא חז"ל גזרו אומר אסור ליהנות מהעולם הזה בלא ברכה (ברכות לה, א), ואסמכוה אקרא ליי הארץ ומלאה (תהלים כד, א) (קודם ברכה) וקרא אחרינא והארץ נתן לבני אדם (שם קטו, טז) (לאחר ברכה) אם כן אסור ליהנות שום הנאה בלא ברכה, ואדרבה אותן

ההנאות שלא תקנו לנו ברכה נתחבטו הפוסקים ראשונים ואחרונים להמציא תירוצים למה היתה כזאת, כגון על שמועת כלי זמר ושיר (עיין דרכי משה או"ח סימן רטז ס"א), ועל הנאת המשגל (עיין מהרש"א ח"א ברכות נז, ב ד"ה שלשה אין נכנסין לגוף¹), ואם כן מה זאת שאלה מניין שמברכין על הרי"ח, למה לא יברכו כיון דהוא הנאת עולם הזה. אבל תתבונן הענין, דהנה על ידי חטא אדם הראשון נתערב בכל דבר טוב ורע, ומן הצורך לאדם לברר מכל דבר הטוב מן הרע, וזה פעולת נפש הישראלי בעודנו בעולם הזה, הנה אי אפשר לו לחיות מבלי מאכל ומשתה ושאר עניני עולם הזה, ועל כל דבר ניתקן ברכה,

ועל ידי הברכה היא הכנה לבירור ומבררים הטוב לחלקו יתברך שמו דהיינו שנעשה מהנאה ההיא דם ובשר על האדם וילך בכח האכילה ההוא לתורה ולמצות והמותרות הוא הרע נדחה מן הגוף כנודע (עיין טעמי המצות פרשת עקב), והנה כל החושים נזכרו אצל חטא האדם ותר"א האשה וכו' ותקח וכו' ותאכל וכו' ותתן ויאכל וישמעו ויאמר וכו' (בראשית ג, ו – י) אבל חוש הרי"ח לא נזכר, הנה נראה כי חוש הרי"ח לא נפגם כל כך בחטא אדם כמו שארי החושים, על כן חוש הריח היא רוחניי הנשמה נהנית ממנו ולא הגוף, עיין בדברינו במאמרי הפורים (מאמר א סימן י²). ועיין במאמרי

1 עיין בסור מרע ועשה טוב (ד"ה שישית): ובספר הקדוש נועם אלימלך אומר שלכך לא תקנו ברכה על תשמיש כי אי אפשר בלא תערובות היצר. ובהוספות מהרצ"א (אות מד. ועיין עוד במגיד תעלומה מג, א ד"ה תוס' בד"ה ועל ההדס. אגרא דפרקא אות קצז. דרך פקודיך מצות עשה א חלק המחשבה אות ו): אמת נכון הדבר כתב כן הקדוש בספרו פרשת וישלח, וכתב כן בשם הפוסקים. ואני הצעיר לא מצאתיו בשום פוסק, ולא ראינו אינו ראייה. רק הביאו בשם הרמב"ן דלא תיקנו לברך על מצוה שתלויה בדעת אחרים. והנה גם בזה יש לומר שאין מברכין ברכת המצוה על זה בכל עת הזיווג להיותה תלויה בדעת אחרים שאסור לכופ את האשה, ועל כן אין מברכין על הצדקה. וגם כן אין לברך בכל פעם דמי יודע אם תתעבר ויקיים בביאה זו מצות פריה ורביה. וגם כן על ההנאה לברך ברכת הנהנין יש לומר דאדרבה דמשום הכי אין מברכין דלא ניתנה להנאה רק למצוה. וגם כן אין מברכין משום דמיכחש כחיש. רק מברכין ברכת אירוסין וז' ברכות דנישואין, יעין הטעם בפרי מגדים ריש הלכות ברכות באורח חיים בפתיחה. וכמדומה שראיתי באיזה פוסק טעם למה אין מברכין ברכת אשר יצר אחר המעשה. אבל נאמן עלינו הקדוש במה שכתב, ובודאי ראה כן באיזה פוסק.

2 ז"ל רבינו: ותתבונן בזה גם כן טעם לבשמים במוצאי שבת הוא לפי הנ"ל, כענין סעודת מוצאי שבת נקרא הלוית מלכה, שאמרו הראשונים שמזאת הסעודה נהנה העצם לז, שיש לו כח הקיום שלא נהנה מעץ הדעת בערב שבת, ומענתה תבין הרמז, הרוצה שיתקיימו נכסיו יטע בהן אדר (ביצה טו, ב), שהוא בחינת החוטם אשר בו חוש הריח שהוא פעולת הנשמה דבר המתקיים, ולא פעולת הגוף, הבן הדבר

ד"ר מ"שיח (עיין ספר הפליאה ד"ה ושמע בני. ועיין עוד ב עץ חיים שער לט פ"א מ"ב)), הנה בזה תגדל מעלתו בחוש הזה אשר נשאר לברכה גם בזמן החטא, אז והריח"ו ביראת י"י ובחוש הזה תגדל מעלתו מן שאר החושים, נראה לי:

והנה ידוע (זוה"ק ח"ב קסח, א) דגם בשעת מת"ן תור"ה ניתקן לגמרי חטא אד"ם, ולולי שעל ידי המעשה חזר הדבר לקלולו אזי כבר היה נתבטל המות, והגוף עם כל החושים היו חוזרים לרוחניים כמו שהיה קודם החטא כתנות או"ר, וכמו שיהיה לעתיד במהרה בימינו המשכילים יזהירו כזהר הרקיע (דניאל יב, ג), וכמו שאמרו רז"ל (ע"ז ה, א) בפסוק (תהלים פב, ו) אני אמרתי אלהים אתם וכו' אכן (אחר החטא) כאדם וכו', וכיון שכן הוא שבמעמד הנכבד נתקן חטא אדם וכל החושים שנתגשמו שבו לרוחניים, ועלתה על כולנה חוש הריח שלא נתפגם כל כך בחטא אדם, הנה כמו שיהיה החוש ההוא לעתיד למעלה ראש אצל מלך המשיח, כמו

השבתות מאמר ו סימן ו) ותבין למה מברכין על הרי"ח במוצאי שבת (ועיין שם (סימן ט"ו) בענין הגואלים מרדכי ואסתר, מרדכי מר דרור, ואסתר הדסה (מגילה י, ב), וזמן הנס באדר הוא סוד החוטם המריח כנודע (עיין טעמי המצות פרשת בא)), וכיון שהוא כן, הנה יש סברא שלא לברך על הריח כיון שלא נתפגם כל כך בחטא אדם, ועל כן תראה שאין בחוש הזה בירור כל כך שיהיה בו הפרדה בגוף, אבל להיות שאף על פי כן הגוף נתגשם בחטא אדם, וגם דבר (הרוחני) [הריחני] הוא פרי מוגשם צריך גם כן לבירור מה, על כן צריכין לברכה, על כן אמרו רז"ל מנין שמברכין על הריח (כי צריכין להביא ראיה על זה), והביאו ראיה מן המקרא כל הנשמה וכו':

ומעתה כיון שחוש הרי"ח לא נתפגם כל כך בחטא אדם כשאר החושים, על כן לעתיד לבא במהרה בימינו כאשר יתוקן העולם מן חטא אדם בביאת משיח צדקנו, (הוא אד"ם ממש כידוע מראשי תיבות אד"ם, א"ד"ם

ח ז"ל רבינו: הרוצה שיתקיימו נכסיו יטע בהן אדר (ביצה טו, ב). דהנה ידוע מכתבי מרן האריז"ל (טעמי המצות פרשת בא) בענין ראשי חדשים, שכל החדשים הן בבחינת איברי הראש, אדר הוא סוד החוטם בשיעור קומת הראש, והנה בחוטם הוא חוש הריח, על כן תראה ב' הגואלים אשר נעשה הנס באדר על ידם, נקרא שמם בשם הבשמים המהנים לחוש הריח, דהיינו מרדכי נרמז במר דרור (שמות ל, כג) דמתרגמינן מרי דכי כמו שאמרו רז"ל (מגילה י, ב), אסתר נקראת הדסה (אסתר ב, ז), הבן, על כן נאמר במרדכי ויצעק זעקה וכו' (שם ד, א) ולא נאמר מה אמר, אך הוא מפני שהקול יפה לבשמים (מנחות פז, א. ירושלמי יומא פ"ד ה"ה).

לא תהא תור"ה שלימה שלנו כשיחה
בטילה שלכם, כתוב א' אומר (ויקרא
כג, טז) תספרו חמשים יום, וכתוב א'
אומר (שם טו) שבע שבתות תמימות
תהיינה, הא כיצד, כאן ביום טוב שחל
להיות בשבת כאן ביום טוב שחל
להיות באמצע השבת, עד כאן. הא
ודאי כל משכיל ישתומם על (הוראה)
[המראה], א' מהו זה שאמר להם ר'
יוחנן בן זכאי שוטים מנין לכם, הלא
בזולת הקבלה הנה פשוטו של מקרא
הוא כדברי הבייתוסין עד שהוצרכו
חז"ל להוכיח בכמה הוכחות איך
מרומוז קבלתם בתורה, ב' יקשה ביותר
הבייתוסים שנעשו אילמים ולא היו
משיבים לו דבר הלא היו יכולים
להשיבו פשוטו של מקרא הוא
כדברינו, ג' הבייתוסי הזקן שהשיב לר'
יוחנן בן זכאי השיב דברי רוח, ולמה
לא השיב בפשוט מקרא מלא הוא.
ונראה לומר על פי פשוטו, דודאי
פשוטו של מקרא יש לפרש וספרתם
לכם ממחרת השב"ת שבת בראשית
כדברי החטאים האלה, אבל הקרבת
מנחה חדשה ביום טוב של עצרת לא
נתבאר בתורה זמנו אימת, דאילו נאמר
וספרתם לכם ממחרת השבת וכו' שבע
שבתות וכו' וביום החמשים תקריבו
מנחה וכו' היה נשמע מן התורה לפי
חשבונם דעצרת יגיע תמיד לאחר
השבת, אבל להיות שבתור"ה סתם
נאמר שבע שבתות וכו' תספרו חמשים

כן היה במת"ן תור"ה, על כן אמר
המלך החכם בשירת דודים כשושנה
בין החוחים כן וכו', וכמו שפירשו
חז"ל במדרש שהתחלנו מה שושנה
אינה בטילה אלא על גב הרי"ח,
שמעלת הרי"ח תגדל אצלו על כל
המעלות וכו' וכמו שפירשנו לעיל, וכל
דברינו בדרך אפשר, ועתה הנה הדרך
נכון לפניך ביותר גם כן דברי חז"ל
במדרש שהבאתי לעיל, ואתה תבחר
ותקרב, ותבין ביותר מנהג ישראל
תור"ה היא להכין שושנים ועשבי
בשמים ביום מת"ן תורתינו:

ט

גמרא מנחות דף ס"ה ע"א, ומתמניא
ביה (בחדש ניסן) עד סוף
מועדא איתותב חגא דשבועייא וכו'
שהיו בייתוסין אומרים עצר"ת אחר
השבת, נטפל להם רבי יוחנן בן זכאי
ואמר להם שוטים מנין לכם, ולא היה
אדם אחד שהיה משיבו חוץ מזקן
אחד שהיה מפטפט כנגדו ואמר, משה
רבינו אוהב ישראל היה ויודע שעצרת
יום אחד הוא עמד ותקנה אחר השב"ת
כדי שיהיו ישראל מתענגים שני ימים,
קרא עליו מקרא זה (דברים א, ב) אחד
עשר יום מחורב דרך הר שעיר, ואם
משה רבינו אוהב ישראל היה למה
איחרון במדבר ארבעים שנה, אמר לו
רבי בכך אתה פוטרני, אמר לו שוטה

יום והקרבתם מנחה חדשה, הנה אינו מבואר זמן ההקרבה ואפשר לומר דאחר ימי הספירה יוכלו להביא הקרבן אימתי שירצו, וכן במשנה תור"ה שבעה שבועות תספור לך וכו' ועשית חג שבועות"ת וכו' (דברים טז, ט) יש לומר אימתי שירצו לאחר הספירה, וכמו בזבה וספרה לה שבעת ימים ואחר תטהר (ויקרא טו, כח) אפילו אם המתינה כמה ימים אחר ספירתה וטבלה טהורה היא, וביותר יש לומר כן בכאן, דהנה בזבה על כל פנים טבילה בזמנה מצוה לכתחילה דכתיב ואח"ר תטה"ר, אח"ר סמוך (עיין יומא ח, א), מה שאין כן כאן לא נאמר כלל. ובהא נצחונהו ר' יוחנן בן זכאי בזה שהיו אומרים עצרת לאחר השבת בחובה, על זה אמר להם שוטים מניין לכם, ועל זה לא מצאו מענה, עד שבא זקן אחד משלהם והשיב דבאמת מן התורה פשוטו של מקרא הרשות לעשות עצר"ת אימתי

שירצו לאחר הספירה, רק אמר שהוא לו בדיעה כי משה רבינו אוהב ישראל היה וכו' על כן תיקן זמן קבוע תיכף לאחר הספירה בכדי שיתענגו ב' ימים, ועל זה השיבו שאין הדבר תלוי ברצון משה וכמו שהוכיח מן המקרא רק כמו שקיבלה מפי הגבורה כן אמרה לישראל, אמר לו רבי בכך אתה פוטרני, דבאמת היה יכול משה לתקן תקנות כמו שתיקנו כל החכמים מכל הדורות, על זה השיב ר' יוחנן בן זכאי כיון שאין לכם על זה ראייה מן התורה עצרת אחר השבת דייקא ואתה מוכרח לומר שהוא בקבלה תקנת משה, לא תהא תורה שלימה שלנו (תורה שבעל פה שלנו קבלתינו האמתית מסיני) כשיחה בטילה שלכם, (וקבלתינו האמתית יש לה ראייה בתורה שבכתב וכמו שאמר) כתוב אחד אומר תספרו וכו', הבן הדבר:

